Profesor Dr Jan Szmurło.
Wilno.

Klimatyczne i lecznicze walory Ciechocinka-Cieplicy.

1934

M1

Klimatyczne i lecznicze walory

Ciechocinka – Cieplicy.

1880859

Profesor Dr Jan Szmurło.
Wilno.

Klimatyczne i lecznicze walory Ciechocinka-Cieplicy.

1934

1295398

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA w Toruniu

NEUMAN & TOMASZEWSKI
ZAKŁADY GRAFICZNE WE WŁOCŁAWKU
ROK ZAŁOŻENIA 1868

K.250/16

GARŚĆ WSPOMNIEŃ Z HISTORJI CIECHOCINKA

NA Kujawach i Mazowszu szerokim pasem z północnego zachodu ku południowemu wschodowi, od Szubina aż po Ozorków i od Pyzdr aż do Wisły ciągnie się okolica bogata w słone źródła, znane już w dalekiej przeszłości, w zaraniu powstawania Państwa Polskiego. Czerpana z tych źródeł woda służyła do warzenia soli, produktu na owe czasy wielce cennego i poszukiwanego. Znane były takie źródła w Słoniawach i Pińsku pod Szubinem, Słońsku, Zgłowiączce, Kowalu, Dąbrówce, Solce Małej pod Łęczycą i w wielu innych miejscowościach. Dla nas najciekawszy jest Słońsk nad Wisłą, gdzie powstał i zasłynął dzisiejszy Ciechocinek. Znany jest z wieku XIII-go akt prawny, na mocy którego książe Konrad Mazowiecki odstępuje Zakonowi Krzyżackiemu prawo warzenia soli w Słońsku, przyczem Zakon obowiązuje się dać księciu 14 korcy soli, biskupowi jako dziesięcinę 4 korce i Panu Hebdzie za las, od niego otrzymany, 2 korce. Widać, bogate musiały być w Słońsku źródła słone, jeżeli dobijali się o nie Krzyżacy, umiejący wyszukiwać skarby w ziemiach, na których osiedlali się lub z któremi sąsiadowali.

Wiele z dawnych źródeł słonych zginęło, po innych pozostały tylko nazwy (Słoniawy, Solca), ale Słońsk pozostał zawsze znanem i cenionem źródłem soli. I kiedy po rozbiorze Polski kopalnie soli w Wieliczce i Bochni ode-

szły do Austrji, a Rząd byłego Królestwa Kongresowego musiał pomyśleć o zdobyciu dla kraju własnych źródeł, skąd mógłby czerpać sól dla mieszkańców, zwrócił przedewszystkiem uwagę na Słońsk i jego okolice i tu na gruntach Słońska i sąsiedniego z nim Ciechocinka, nabytego w roku 1824 od Józefa Zawadzkiego, za radą Stanisława Staszica zbudował tężnie—jedne z największych w Europie—do zgęszczania solanki i wielką warzelnię soli.

Od tego czasu Ciechocinek obok znaczenia przemysłowego, jako źródło soli dla byłej Kongresówki, stopniowo nabiera coraz większego znaczenia, jako miejscowość kuracyjna, dokąd poczynają zjeżdżać chorzy z różnorodnemi cierpieniami. Zarząd warzelni czuje się zmuszony uruchomić cztery wanny, potem dodaje jeszcze cztery. Pierwsze wanny powstały w oberży, następne w obecnie istniejącym Parku Zdrojowym. Sława i znaczenie lecznicze Ciechocinka powoli, ale stale zaczyna wzrastać, przyciąga on do siebie coraz liczniejsze rzesze cierpiących nie tylko z pobliskich okolic, ale z odległych miejscowości, z krańców Królestwa Kongresowego, a nawet zpoza jego granic. Dawne pierwotne urządzenia już nie wystarczają, potrzeba budować specjalne łazienki dla napływających zewsząd chorych, którzy, płacąc za zabiegi i za utrzymanie, stają się źródłem dochodu dla Skarbu i dla wynajmujących im pokoje mieszkańców Ciechocinka.

Znaczenie przemysłowe warzelni schodzi powoli na plan drugi, a na pierwsze miejsce wysuwa się rola Ciechocinka jako zdrojowiska. Rząd rosyjski, który przejął po dawnym rządzie polskim Królestwa Kongresowego wszystkie objekty, stanowiące własność państwa, buduje dom, mieszczący Zarząd Zdrojowy, powołuje kierownika Zakładu oraz lekarza zdrojowego. Do Ciechocinka poczynają zjeżdżać na sezon letni lekarze, ordynujący zabiegi lecznicze w postaci wanien solankowych, a potem borowinowych, picie wód źródlanych o słabej zawartości soli, których znaczenie lecznicze coraz bardziej uwidacznia się, a które przypominają działanie wód takich, jak Kissingen Rakoczy, Marienbad i t. p.

Tężnia Ciechocińska

Zgodna współpraca kierownictwa Zakładu z ordynującymi lekarzami, z pośród których na szczególne wyróżnienie zasługują Dr. Dr. Lubowski, Rouppert, Pyrz, Arnsztajn z wcześniejszych, a z późniejszych Ciągliński, Dembicki, Heryng, Lorentowicz, Rudzki i inni, sprawiła, że Ciechocinek staje się coraz piękniejszym i zasobniejszym w urządzenia lecznicze zdrojowiskiem. Z pośród kierowników

przedewszystkiem należy wymienić długoletniego dyrektora Zakładu Marjana Raczyńskiego, którego działalność obejmuje długi okres od 90-tych lat ubiegłego stulecia do 1928 roku. Będąc z zawodu inżynierem - leśnikiem, założył on 3 piękne parki, będące chlubą i ozdobą Ciechocinka, dał początek wspaniałym kwietnikom i trawnikom, a oprócz tego pobudował łazienki Nr, 2, 3 i 4, otworzył pijalnię, założył za radą Prof. Herynga inhalatorjum, zaprowadził wodociągi i rozpoczął kanalizację terenu ciechocińskiego. Wszystkie te budynki, obmyślane pod wpływem rad i wskazówek lekarskich, odpowiadały najzupełniej wymaganiom ówczesnej balneologji i balneotechniki. Nowi właściciele gruntów budują piękne dworki, murowane wille. Powstaje duży hotel, urządzony na owe czasy w sposób nowoczesny, który wypiera dawne oberże i zajazdy. Napływ gości zmusza rząd zaborczy do przeprowadzenia bocznicy od magistrali kolejowej, łączącej pograniczny Aleksandrów z Warszawą, co umożliwia bezpośrednie połączenie Ciechocinka ze stolicą Polski i z całym krajem. Po wojnie, kiedy opiekę nad Ciechocinkiem objął Rząd Polski, rozwój Ciechocinka idzie naprzód niepowstrzymanym krokiem. Rozpoczęte przy dyrektorze Raczyńskim wiercenie w celu otrzymania ciepłego źródła zostaje uwieńczone pomyślnym wynikiem przy jego następcy inż. Kozłowskim. Z głębokości przeszło tysiąca trzystu metrów wytryska nadzwyczaj bogate 6% źródło solankowe o temperaturze 35,5 stopni Celsjusza na powierzchni. Dyrektor Kozłowski korzystając z rad i wskazówek lekarzy zdrojowych rozpoczął również owocną i nadzwyczaj doniosłą pracę nad osuszaniem terenów ciechocińskich, gdyż wskutek nieprawidłowego przeprowadzenia wałów, chroniących przed zalewem pobliskiej Wisły, zamieniły się one miejscami w mokradła, powodujące, że Ciechocinek uważano za miejscowość wilgotną i malaryczną. Dyr. Kozłowski również rozszerzył znacznie park zdrojowy oraz dał początek Pracowni Analitycznej do badań lekarskich i higjeniczno sanitarnych.

Epokowe znaczenie w dziejach Ciechocinka posiada niewątpliwie dzień, w którym wytrysło po długich wierceniach ciepłe źródło solankowe, źródło nadzwyczaj obfite,

wydajność jego bowiem na godzinę wynosi 220000 litrów, o dużej zawartości soli kuchennej i emanacji radowej, które postawiło Ciechocinek na pierwszem miejscu pośród Polskich Zdrojowisk. Zamiast dotychczasowego Ciechocinka—Zdroju występuje teraz na widownię Ciechocinek—Cieplica, przed którym, dzięki cieplicy i jej wybitnym własnościom, wyłaniają się nowe i liczne możliwości; które należy wyzyskać. I tu trzeba podkreślić wielką zasługę obecnego dyrektora Zakładu Zdrojowego P. Stanisława Wiśniewskiego, który z całym zapałem i energją przy stałem i czynnem poparciu Depertamentu Zdrowia w osobie P. Wiceministra D-ra E. Piestrzyńskiego przystąpił do należytego i racjonalnego zużytkowywania walorów Cieplicy. Do już przedtem, za życia Dyr. Kozłowskiego, urządzanego odkrytego basenu cieplicznego, dobudował basen kryty, w którym sklepienie i górna część ścian zostały wykonane z windolitu, szkła przepuszczającego promienie ultrafiołkowe; zaprojektował na polu międzytężniowem jedyny w swoim rodzaju na terenie Polski Park Zdrowia, z którego duże fragmenty, jak okazały basen, zasilany solanką z cieplicy, oraz ogródek Jordanowski zostały już oddane do użytku publicznego, inne zaś znajdują się jeszcze w okresie tworzenia. Place i tereny, dotychczas puste, zostały teraz ożywione przez wspaniałe kobierce kwiatowe i zieleńce, parki i skwery zostały ozdobione pięknemi efektami świetlnemi, które w godzinach wieczornych nadają Ciechocinkowi uroczy wygląd; liczne reflektory uwypuklają piękne fasady budynków zdrojowiskowych, a urządzone na stawie Parku Zdrojowego wodotryski, u których wylotu zostało dyskretnie ukryte źródło światła, rozbryzgując się się miljonami błyszczących kropel i smug świetlanych, rzucają w mroku nocy na staw i drzewa przybrzeżne fantastyczne blaski. Asfaltowe jezdnie i betonowe chodniki, skrzętnie oczyszczane i polewane, chronią od kurzu i sprawiają wraz z całem coraz piękniejszem otoczeniem, że Ciechocinek w chwili obecnej bezsprzecznie może być zaliczony do najbardziej wzorowo urządzonych i najpiękniejszych uzdrowisk nie tylko Polski, ale nawet i Europy.

POŁOŻENIE I KLIMAT CIECHOCINKA.

Położenie Ciechocinka Warunki gleby.

CIECHOCINEK jest położony na nizinie Nadwiślańskiej pod 52,9 st. szerokości północnej na wysokości 46 metrów nad poziomem morza, w odległości 1,5 klm. od Wisły. Bliskie sąsiedztwo Wisły z jej malowniczemi brzegami, pięknemi, rozłożystemi, strzelistemi topolami, smętnemi, zadumanemi wierzbami, z pokrytemi zielenią rozległemi łąkami i urodzajnemi niwami obciąża Ciechocinek haraczem w postaci wiosennych i letnich zalewów, niszczących nieraz majątek mieszkańców i porywających niejedno życie ludzkie. To też zarząd Ciechocinka oddawna troszczył się o zabezpieczenie coraz świetniej rozwijającego się zdrojowiska przed owemi zalewami, budując od strony Wisły wały ochronne. Niestety, wały te nie uwzględniały należytego odpływu wód deszczowych do Wisły z okolic Ciechocinka, nie porobiono potrzebnych kanałów odprowadzających, co wytworzyło w miejscach niżej położonych duże przestrzenie bagniste i stworzyło o Ciechocinku dotychczas jeszcze utrzymującą się legendę, że należy on do miejscowości niezdrowych, wilgotnych, malarycznych i że dłuższy w nim pobyt może nawet zagrażać zdrowiu. Legenda ta, szerzona nawet przez lekarzy, dużo zaszkodziła rozwojowi Ciechocinka. Potrzeba było wszakże tylko należytego zbadania terenu, co zapoczątkował i uskutecznił były dyrektor zdrojowiska, zmarły w 1932 r. inż. St. Kozłowski wraz z powołanym przez siebie do współpracy inż. W. Milicerem, a potem przeprowadzenia we właściwym kierunku rowów, odprowadzających wodę deszczową i zaskórną do Wisły, i wykonania choćby tylko częściowo planu robót regulacyjnych, nadających właściwy kierunek i łożysko wodom deszczowym, ażeby bagniska i łąki powysychały, i aby znikła owa dawna okrzyczana wilgoć. Gruntownie i szeroko obmyślane i systematycznie prowadzone roboty regulacyjne pod kierunkiem inż. K. Milicera już obecnie dały nadzwyczaj pomyślne wyniki i pewność, że wszelki ślad dawnych bagnisk i mokradeł w bezpośredniem sąsiedztwie Ciechocinka oraz dalej na

południowy wschód aż po dawny brzeg Wisły pod Raciążkiem wkrótce zupełnie zaginie i, że gruntom Ciechocinka zostanie przywrócona dawna struktura suchego, nieco piaszczystego z bogatą domieszką rzecznego iłu pobrzeża Wisły. Już obecnie na miejscu dawnych bagnisk znajdujemy pola, pokryte bujnem żytem, lub też suche trawniki pokryte piękną trawą, jak to widzimy na przedłużeniu Parku Zdrojowego, obejmującem dawne mokradła. Badania wiertnicze, oddawna przeprowadzone na terenie Ciechocinka, wykazały obecność grubo i drobnoziarnistego piasku na głębokości prawie dwudziestu metrów, wskutek czego grunt tu jest bardzo łatwo przepuszczalny. Widać to zwłaszcza w porze letniej, po obfitych deszczach, kiedy miejscowość, przed godziną jeszcze zalana wodą, staje się zupełnie sucha. Gleba ciechocińska zawiera oprócz piasku obfitą domieszkę iłu i innych części urodzajnych, co sprawia, że grunta te są lekkie, ale dobre, spotyka się bardzo dużo pól zasianych pszenicą, a sady i ogrody warzywne dostarczają w obfitości pięknych i smacznych owoców i warzyw.

Klimat.

Klimat Ciechocinka i jego okolic należy do najlepszych w Polsce. Wiadomo, że Polska należy do krajów o bardzo znacznem zachmurzeniu i małej stosunkowo ilości dni jasnych, pogodnych, słonecznych. Według Szymkiewicza, średnie roczne zachmurzenie wynosi u nas 65%, a bezpośrednie promieniowanie tylko 35%; tymczasem na Rivierze Francuskiej średnie roczne zachmurzenie wynosi 35%, a bezpośrednie promieniowanie 65%. Ciechocinek należy do tych szczęśliwych w Polsce miejscowości, gdzie zachmurzenie i ilość opadów są stosunkowo najmniejsze. Jak widać z map Romera, Kölzla i innych, na wschód od Torunia ciągnie się z północy na południe pas ziemi w postaci elipsy z długim promieniem północnopołudniowym około 30 kilometrów i krótkim wschodniozachodnim około 7,5 kilometrów, gdzie roczna ilość opadów waha się pomiędzy 400 a 500 milm. podczas gdy w innych miejscowościach ilość opadów atmosferycznych jest daleko większa. We-

dług obliczeń Danyszówny za dziesięciolecie na podstawie danych, dostarczonych z 50-u przeszło stacyj meteorologicznych w Polsce wypada na

Kraków	800	mlm
Łazy	701	„
Piotrków . . . . . ,	586	„
Warszawa	540	„
Skierniewice . . .	545	„
Aleksandrów . . .	503	„
Włocławek	486	„

Widzimy więc, że najmniejsza ilość opadów wypada w bezpośredniem sąsiedztwie Ciechocinka. Według obliczeń Oleńskiego, dokonanych w 1931 roku na podstawie danych Ciechocińskiej Stacji meteorologicznej za ostatnie dziesięciolecie, liczba dni jasnych i pochmurnych w miesiącach letnich przedstawia się następująco:

	Dni jasne (poniżej 2)	Dni ciemne (poniżej 8)	Dni częściowo zachmurz. (między 2 a 8)
Maj	9,5	5,5	16
Czerwiec	5,7	9,3	15
Lipiec	5	7	19
Sierpień	5,4	4,6	21
Wrzesień	7	5	18
Październik	7,4	8,6	15

Tymczasem według Gorczyńskiego dla Warszawy odpowiednie są dane następujące:

	d. j.	d. c.	d. c. z.
Maj	3	8	20
Czerwiec	3	8	19
Lipiec	2	8	21
Sierpień	4	7	20
Wrzesień	5	8	17
Październik	3	12	16

Z zestawienia tych danych widać ogromną przewagę w liczbie dni pogodnych w porównaniu z Warszawą po stronie Ciechocinka. Ciekawe również dane otrzymujemy

z zestawienia kierunków wiatru w miesiącach letnich, dokonanych dla Ciechocinka przez Oleńskiego, i z porównania z wynikami badań Gorczyńskiego dla Warszawy. Kierunek głównych wiatrów w miesiącach letnich oraz cisza w odsetkach

	Warszawa	Ciechocinek
Wiatr zachodni . .	16,7	23,1
„ półn. zachodni	15,5	9,0
„ południ. zachodni	12,0	22,9
Cisza	7,0	28,0

W Ciechocinku mamy przewagę wiatrów cieplejszych, południowozachodnich i zachodnich oraz ciszy, natomiast w Warszawie górują wiatry północnozachodnie i zachodnie. Dni cichych mamy w Ciechocinku cztery razy więcej niż w Warszawie.

Z przytoczonych danych wynikać powinno, że w Ciechocinku cieplej jest niż w Warszawie. Zestawienie danych, przytoczonych przez Kölzla dla różnych miejscowości na ziemiach polskich i dla Ciechocinka, wdg. Oleńskiego przypuszczenie to potwierdza.

MIEJSCOWOŚĆ	Średnia temperatura w miejscowościach [1])											
	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień
Warszawa . .	*3,6*	*2,0*	1,1	7,6	13,4	17,7	18,9	17,9	13,7	8,0	1,8	*2,3*
Białystok . .	*4,6*	*4,0*	*0,2*	6,5	12,8	17,2	18,6	17,4	13,0	7,2	1,0	*3,2*
Tarnów . . .	*2,8*	*1,2*	2,8	8,5	14,0	17,8	19,2	18,5	14,7	9,7	2,9	*1,4*
Tarnopol . .	*5,9*	*4,7*	*0,3*	6,5	13,1	16,8	18,4	17,5	13,0	7,6	1,0	*3,6*
Włocławek . .	*3,1*	*2,0*	1,4	7,2	12,7	17,4	18,9	17,8	13,7	8,2	2,1	*1,7*
Ciechocinek .	*1,4*	*1,7*	1,8	6,7	14,5	15,8	19,4	17,4	13,3	8,7	4,2	*1,4*

[1]) Cyfry, wydrukowane kursywą, oznaczają temperaturę poniżej 0.

Z zestawienia tego wynika, że na ogół temperatura Ciechocinka jest wyższa niż w Warszawie i zbliża się do temperatury położonego bardziej południowo, chociaż na podgórzu Tarnowa.

Zestawiając wilgotność Warszawy i Ciechocinka, widzimy, że wilgotność Ciechocinka jest nieco wyższa latem i nieco niższa zimą. Tak średnia wilgotności względnej wynosi latem w Warszawie 75,2 a w Ciechocinku 75,9 natomiast zimą wilgotność względna wynosi w Warszawie 83,2, podczas gdy w Ciechocinku wynosi zaledwie 82.6.

Na podstawie wszystkich wyżej wymienionych danych mamy prawo utrzymywać, że w Ciechocinku klimat jest cieplejszy od innych okolic Polski, że w sezonie letnim mamy tam dni słonecznych znacznie więcej niż w Warszawie i znacznie mniej dni pochmurnych, bezsłonecznych, że w porze wiosennej i letniej wiatry są lżejsze i cieplejsze, przeważają wiatry południowozachodnie i znaczna jest liczba dni cichych, bezwietrznych. Wszystko to razem wzięte stanowi wielkie walory lecznicze, zwłaszcza jeżeli chodzi o ludzi chorych, zreumatyzmowanych, wrażliwych na chłód i ostre podmuchy wiatru. Dla tego rodzaju chorych Ciechocinek dzięki swemu łagodnemu klimatowi jest bodaj najlepszem zdrojowiskiem w Polsce.

Lecz nie tylko te zalety posiada klimat Ciechocinka. Należy podkreślić na tem miejscu nadzwyczaj czyste balsamiczne powietrze okolic Ciechocinka, płynące od brzegów Wisły z nadwiślańskich łąk i łanów oraz z pobliskich lasów, ciągnących się od położonego o 3 kilometry na południe przystanka kolejowego Odoljona i od leżącego od niego na zachód Otłoczyna na przestrzeni przeszło 20 kilometrów aż pod Toruń, Ciechocinek posiada wspaniałe spacery po wałach ochronnych, przecinających łąki i ciągnących się wzdłuż wybrzeży Wisły na przestrzeni około 8-u kilometrów. Jest to doskonałe miejsce space-

rów dla osób z zaburzeniami w przemianie materji oraz dla cierpiących na nieżyty górnego odcinka dróg odechowych, tchawicy, oskrzeli, wreszcie dla miłośników sportu pieszego.

TĘŻNIE I PARK ZDROWIA.

Tężnie.

KAŻDEMU, kto zbliża się do Ciechocinka od strony Aleksandrowa, rzucają się w oczy dziwne, podłużnego kształtu, wysokie, długie, ciemnoszare budowle z wiatrakami na końcach. Są to słynne Tężnie Ciechocińskie. Zasługują one na szczególną uwagę, ponieważ dla klimatu i powietrza Ciechocinka posiadają szczególne znaczenie i nadają tej miejscowości swoiste piętno. Tężnia jest to wysoki trzypiętrowy budynek, a właściwie rusztowanie z grubych pali, na które nałożono pęki wysuszonych gałęzi tarniny, przez którą przesącza się w dół wprowadzona na wierzch tężni 6%-wa solanka, rozprowadzana następnie długiemi z dziurkowanem dnem żłobkami wzdłuż całej tężni. Znajdujące się na obu końcach tężni wiatraki, nadające jej oryginalny wygląd, mają obecnie znaczenie do pewnego stopnia zabytkowe, kiedyś zato służyły do wpompowywania solanki z dołu na wierzch tężni. Obecnie zrzadka, jednakże w miarę potrzeby bywają uruchomiane. Sącząca się przez otwory w dnie żłobków po gałązkach tarniny w dół solanka paruje, zgęszcza się i z 6%-wej przetwarza się w 25-%-wą. Podczas parowania odbywa się pod wpływem światła słonecznego proces przetwarzania tlenu powietrza w ozon, czyli tlen z postaci dwuatomowej O_2 przechodzi w postać niestałą trójatomową-ozon (O_3). Ten ostatni z łatwością oddaje jeden atom tlenu, powracając do zwykłej postaci O_2 i wywierając w chwili oddzielania się owego atomu potężne działanie utleniające oraz dezynfekujące. Obecność ozonu zdradza charakterystyczny ostry oświeżający zapach, doskonale znany tym, co często wpobliżu tężni przebywają. Zapach ten najmocniej daje się odczuć w dni słoneczne,

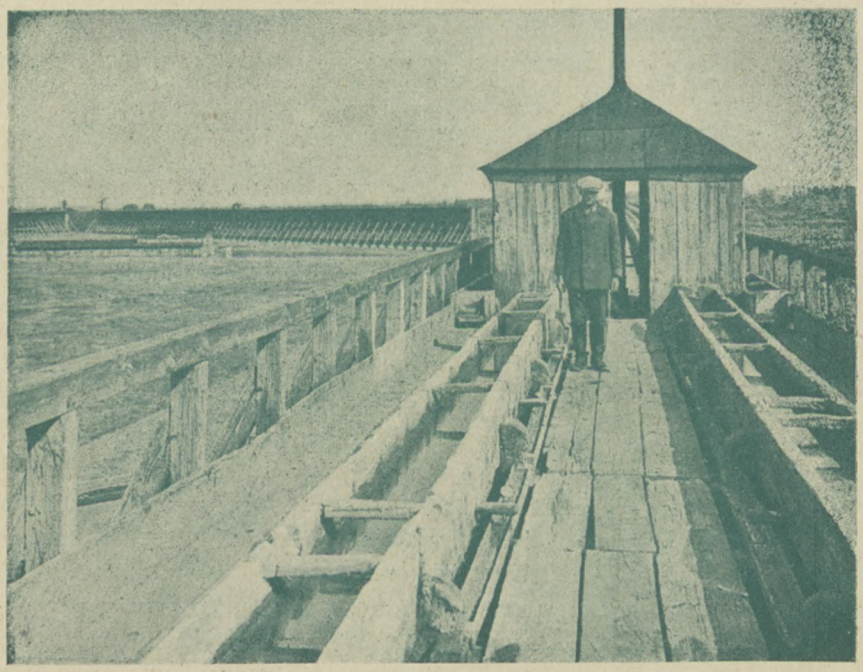

Tężnia Ciechocińska widziana z góry. Żłóbki z otworami rozprowadzającymi solankę.

wietrzne, jeżeli się zwrócimy twarzą w stronę, skąd wiatr wieje. Na tężni odbywa się jeszcze jeden proces fizyczno-chemiczny, a mianowicie, krystalizacja soli, która w postaci mikroskopowej wielkości kryształków osiada na słupach rusztowania oraz roznoszona bywa wiatrem we wszystkie strony. Przed 40-u laty prof. O. Bujwid stwierdzał obecność kryształków soli kuchennej jeszcze w odległości 500 metrów od tężni. Spostrzeżenia prof. O. Bujwida potwierdził Dr. W. Odrzywolski, kierownik Pracowni Zakładu Zdrojowego w Ciechocinku, który, obliczając liczbę kryształków i kropel solanki, odniesionej wiatrem na rozmaitych odległościach od tężni, znalazł największą liczbę kryształków w odległości 60 metrów, największą natomiast liczbę kropel mikroskopowych rozpylonej solanki w odległości 10 metrów. Wielkość przeciętna spłaszczonych kropel wynosiła

0,004 mlm², wielkość zaś poszczególnych największych kryształków — około 0,0025 mlm².

Obecność ozonu, rozpylonej solanki oraz mikroskopowej wielkości kryształków soli kuchennej i zwiększonej ilości pary wodnej w powietrzu, otaczającem tężnie, nadaje mu szczególną wartość, czyni je bowiem bardzo zbliżonem do powietrza wybrzeży morskich, które posiada również wszystkie wyżej wymienione składniki. Przebywający więc pod tężniami mają tam naturalną wziewalnię solankowo-ozonową, którą tu urządziła natura, korzystając z urządzeń przemysłowych, przeznaczonych do zgęszczania solanki. Pobyt pod tężniami nadaje się dla osób, cierpiących na suche nieżyty górnych dróg oddechowych i oskrzeli, na rozedmę płuc, a nawet na dusznicę oskrzelową. Tu również z wielką korzyścią przebywać mogą dzieci zołzowate, z dużymi gruczołami, ze skazą wysiękową, z przerostami migdałków podniebnych i gardłowego.

Park Zdrowia.

Zasilana domieszkami z tężni przestrzeń powietrzna jest niemała i przedstawia się w postaci ogromnego, prawie prawidłowego graniastosłupa z jednej strony otwartego, trzy pozostałe płaszczyzny, które go ograniczają, są to tężnie: dłuższe, biegnące z południowego wschodu na północny zachód, mają mniejwięcej po 800 m. długości, krótsza, mająca kierunek ze wschodu na zachód, — około 400 metrów. W ten sposób długość samych tężni wynosi prawie 2 kilometry, wysokość około 16 m., a szerokość około 10 m. Na tym terenie został urządzony według szeroko zakrojonego i starannie opracowanego planu jeszcze nie całkowicie wykończony Ciechociński Park Zdrowia, przeznaczony do ćwiczeń, zabaw i gier ruchowych na świeżem powietrzu. W parku tym, wzdłuż tężni, przylegającej do Parku Tężniowego, ciągnie się szeroka, wysadzona młodemi drzewkami, aleja spacerowa, w dni pogodne przez cały dzień kąpiąca się w potokach promieni słońca. Tu goście kąpielowi siedzą na rozstawionych co kilkanaście metrów ławkach lub, przechadzając się wzdłuż alei, mogą oddychać oświeżającem słonecznem powietrzem tężniowem,

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA w Toruniu

zmieszanem z wonią kwiatów z pobliskich łąk nadwislańskich.

Basen. W północo-zachodniej części Parku Zdrowia wybudowany został wspaniały basen, zajmujący powierzchnię 4.000 m. kwadr. (100 metr. długości i 40 m. szerok.), zasilany solanką ze źródła termalnego. Przed wpuszczeniem do basenu solanka zostaje odżelaźniona za pomocą bardzo efektownego urządzenia, umieszczonego w odległości kilkunastu metrów za basenem na sztucznem, tarasowatem wzniesieniu. Spadająca podczas odżelaźniania fontanną solanka daje w promieniach słonecznych bardzo piękną tęczową grę barw.

Basen jest okolony szeroką, wspaniałą plażą dla nasłoneczniania ciała po kąpieli i dla gier ruchowych (siatkówka, ćwiczenia gimnastyczne). Posiada natryski słodkiej wody, doskonałe skocznie i ześlizgi dla dzieci i dorosłych. Głębokość jego wynosi od 50 cm. do 3,5 metra. Miejsce głębokie, przeznaczone dla pływania, nurkowania i skoków, obejmuje przestrzeń 1200 metrów kwadr. (30 m. wzdłuż i 40 m. wszerz). Wzdłuż całego brzegu basenu ciągnie się brodzik, w którym schodzący z plaży do basenu powinni opłókiwać stopy z piasku. Na basen dopuszczani są goście kąpielowi po przejściu przez kontrolę lekarską i po uprzedniem i dokładnem obmyciu ciała w ciepłym i chłodnym natrysku. Oddzielne dla mężczyzn i kobiet urządzenia natryskowe, rozbieralnie, pokoje lekarskie znajdują się w specjalnym budynku, poza którym niema innego wyjścia na basen. W środku budynku, na dole, w podziemiach znajdują się urządzenia mechaniczne, dostarczające siły napędowej do natrysków, kuchnia, i t. p. na górze zaś znajduje się gabinet kierownika Parku Zdrowia oraz kawiarnia-jadłodajnia z dancingiem.

Ogródek Jordanowski. W pobliżu basenu znajduje się Ogródek Jordanowski, a w nim budynek parterowy ze zwróconą ku pobliskiej tężni werendą. W budynku znajduje się pokój lekarski, kuchenka, bufet, szatnia, ustęp i natryski. Dzieci mają w ogródku niewielki basenik solankowy wielkości 12 na 15 metrów do kąpieli i place dla gier i zabaw. W ten spo-

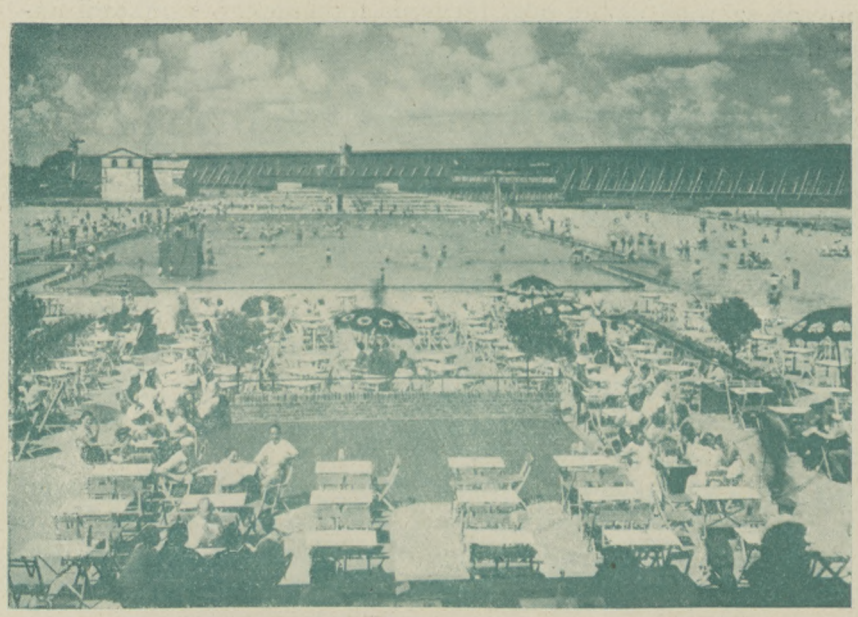

Basen solankowy w Parku Zdrowia.

sób dzieci pod opieką instruktorów mają możność spędzać w doskonałych warunkach całe lato zarówno w dni pogodne, jak i pochmurne i słotne. Równolegle do alei tężniowej środek parku przecina aleja główna, prowadząca do wielkiego basenu. Po bokach jej, wysadzanych drzewami i żywopłotem, powstał szereg placów, przeznaczonych do zabaw i gier sportowych. Część tych placów doprowadzona jest do należytego stanu, inne znajdują się jeszcze w okresie wykończania.

Park Zdrowia jako ośrodek kultury fizycznej.

W ten sposób na terenie Ciechocinka dorośli i dzieci mogą dzięki cieplicy i wspaniałemu basenowi w atmosferze powietrza tężniowego korzystać z prawdziwych kąpieli morskich. Piękny park sportowy już w chwili obecnej pozwala licznym rzeszom drobniejszych dzieci w ogródku Jordanowskim spędzać czas w grach i zabawach, a uruchomione w niedalekiej przyszłości place i tereny sportowe powinny uczynić z pola tężniowego pierwszorzędny i jedyny w Polsce ośrodek kultury fizycznej, zakro-

jony na szeroką skalę, oraz leczenia fizykalnego środkami naturalnemi: powietrzem, słońcem i wodą. Na tym terenie dorośli, a przedewszystkiem dziatwa i młodzież szkolna, słaba, chorowita, zagrożona gruźlicą, napływająca do Ciechocinka ze wszystkich stron Polski, będzie obficie czerpała zdrowie, siły i tężyznę fizyczną i duchową.

Doskonałe, wprost lecznicze powietrze na terenie tężni oraz na łąkach i na brzegach Wisły pozostaje również czystem i zdrowem na terenie samego Ciechocinka dzięki wielkim doskonale planowanym i starannie utrzymywanym parkom, dzięki licznym skwerom i zieleńcom, wreszcie dzięki wyasfaltowaniu wszystkich najbardziej ruchliwych ulic w sąsiedztwie Zarządu Zakładu Zdrojowego i wszystkich ważniejszych urządzeń zdrojowych oraz obfitemu ich polewaniu podczas sezonów letnich. Wszystko to sprawia, że powietrze Ciechocinka jest bardzo czyste i zdrowe i że Ciechocinek nadaje się na miejsce pobytu wszystkich tych, co takiego powietrza potrzebują, a więc przedewszystkiem, jak to wyżej było zaznaczone, osób z cierpieniami dróg oddechowych, zwłaszcza ich górnego odcinka. Wskazanie to staje się tem wybitniejsze, że Ciechocinek posiada obecnie dobrze urządzoną wziewalnię, którą pragnie jeszcze udoskonalić i rozbudować, ażeby ją postawić na poziomie pierwszorzędnych wziewalń europejskich.

ŹRÓDŁA CIECHOCIŃSKIE.

Chemiczny skład solanek ciechocińskich.

CIECHOCINEK i jego okolice do tego stopnia obfitują w źródła słone, że, według opinji znawców tej miejscowości, trudno jest na jego terenie o dobrą wodę słodką, kopiąc bowiem studnie, mieszkańcy dokopywali się zwykle do solanki. Stanowiło to zawsze wielką troskę Ciechocinka i zmusiło zarząd zdrojowiska do wiercenia studzien artezyjskich w odległości kilku kilometrów poza Ciechocinkiem w miejscowości Kuczek i do przeprowadzenia stamtąd wodociągu, zaopatrującego cały Ciechocinek w wodę do picia.

Źródła solankowe ciechocińskie były i są dotychczas największym walorem zdrojowiska, który zdecydował o jego pierwszorzędnem znaczeniu leczniczem. Należąc pod względem głównych części składowych do solanek, są one bardzo różnorodne co do siły, koncentracji i składników drugorzędnych. Ogólna zasada stwierdza, że w warstwach powierzchownych, na głębokości kilkunastu metrów od powierzchni spotykamy źródła słabe, o małej zawartości soli. Z głębszych warstw otrzymujemy solanki mocniejsze, o temperaturze wyższej; obecnie otrzymana z głębokości 1306 metrów terma jest 6,5%-wa i posiada ciepłotę 35,5° C, na powierzchni. Główną cześcią składową solanek ciechocińskich jest sól kuchenna, która w różnych źródłach, według ostatnich badań Chemicznego Instytutu Badawczego w Warszawie, występuje w różnej koncentracji tak, np.

w źródle	Nr 8	zawartość	Nacl	wynosi	0,217%
—	Nr 10	—	—	—	0,915%
—	Nr 12	—	—	—	1,165%
—	Nr 9	—	—	—	1,70%
—	Nr 7	—	—	—	2,00%
—	Nr 11	—	—	—	4,80%
—	Nr 1	—	—	—	5,20%
—	Nr 14 (terma)		—	—	6,5%

Oprócz soli kuchennej spotykamy tam w większej ilości chlorek wapnia i chlorek magnezu, a w źródle Nr 1, Nr. 11 i Nr 14 w większej ilości siarczan wapnia ze stosunkowo niewielką, ale wyraźną zupełnie ilością wolnego siarkowodoru; wreszcie w źródłach Nr 8 i Nr 10, zwłaszcza w tem ostatniem, spotykamy nawet znaczną stosunkowo ilość dwuwęglanu żelaza, a mianowicie:

w źródle Nr 8 dwuwęglanu żelaza w 1000 gramach solanki znajduje się 0,0228 gr.

w źródłe Nr 10 dwuwęglanu żelaza w 1000 gramach solanki znajduje się 0,2166 gr.

Picie solanek ciechocińskich.

Chemiczny skład solanek pijalnych. Źródła ciechocińskie zwłaszcza mocniejsze: dwu-czterosześcioprocentowe, były używane przeważnie do kąpieli, i dzięki nim Ciechocinek zyskał sobie sławę miejscowości kąpielowej. Na źródła słabsze długi czas nie zwracano wcale albo zbyt mało uwagi, chociaż, jak widzieliśmy wyżej, skład ich chemiczny i koncentracja świadczy, że pod tym względem znaczenie ich może być bardzo doniosłe, a nawet wprost pierwszorzędne. Tak woda ze źródła Nr. 8, zawierająca w litrze:

Chlorku sodowego	2,17800	gr.
Chlorku magnezowego	0,04365	„
Chlorku wapniowego	0,53140	„
Dwuwęglanu wapniowego	0,08453	„
Dwuwęglanu magnezowego	0,29170	„
Chlorku litowego	0,01100	„
Dwuwęglanu żelazowego	0,02228	„

Wskazania dla solanek pijalnych. jako woda wybitnie hypotoniczna, pobudzająca wydzielanie soku żołądkowego, może być z korzyścią stosowana u osób z niedomogą wydzielniczą żołądka; jako woda szybko opuszczająca ustrój może znaleźć zastosowanie tam, gdzie chodzi o jego przemywanie; wreszcie jako posiadająca dość znaczny odsetek żelaza (więcej niż Zdrój Główny w Krynicy) może z korzyścią być zalecana w stanach niedokrwistości u dziewcząt, cierpiących na blednicę, u dzieci słabszych i wątłych, z powiększonemi gruczołami, z gruźlicą kości i stawów. Po odżelaźnieniu i nasyceniu dwutlenkiem węgla może być doskonałą wodą stołową, równie zdrową i smaczną, jak reklamowane i drogie wody stołowe zagraniczne.

Równie obszerne, choć nieco inne wskazania posiada solanka Nr. 10, która w 1 litrze zawiera:

Chlorku sodowego	9,15800	gr.
Chlorku magnezowego	0,45750	„
Chlorku wapniowego	1,17400	„
Dwuwęglanu wapniowego	0,32350	„
Chlorku litowego	0,05620	„
Dwuwęglanu żelazowego	0,21660	„

Jest ona również hypotoniczna w stosunku do krwi, ale hypertoniczna w stosunku do soku żołądkowego; można jej używać we wszystkich tych stanach, gdzie się stosuje wodę Kissingen ze źródła Rakoczy, a więc w przypadkach nerwic żołądka, przewlekłych nieżytów żołądka z podkwaśnością, w przypadkach nawykowego zaparcia stolca zrana naczczo, w przypadkach pletory brzusznej i t. p. Stosunkowo znaczna ilość chlorku litowego, posiadającego własność rozpuszczania kwasu moczowego, czyni wodę tę bardzo wskazaną w przypadkach skazy moczanowej. Wreszcie wielka oblitość soli żelaza, przewyższająca wszystkie nasze i większość zagranicznych renomowanych źródeł, czyni ją szczególnie pożyteczną we wszelkiego rodzaju niedokrwistościach wskutek utraty krwi oraz u dziewcząt, cierpiących na blednicę. Po odżelaźnieniu i nasyceniu dwutlenkiem węgla staje się doskonałą wodą stołową. Woda ze źródła Nr. 12, zawierająca w 1 litrze:

Chlorku sodowego	16,55000 gr.
Chlorku wapniowego	1,37400 gr.

posiada wyraźnie działanie czyszczące i może być z wielkim pożytkiem używana w przypadkach wadliwej przemiany materji u ludzi otyłych, z dużą wątrobą, z zaparciami stolca, z objawami pletory brzusznej.

Szkoda wielka, że wiadomości o wysoce pożytecznych skutkach picia wód ciechocińskich ze źródeł Nr. 8, Nr. 10 i Nr. 12 w przypadkach niedokrwistości, cierpień żołądka, wątroby i wadliwej przemiany materji dotychczas są zbyt słabo rozpowszechnione wśród świata lekarskiego ze szkodą dla chorych i dla krajowego przemysłu zdrojowego.

Wielka szkoda również, że nasycone kwasem węglowym solanki ze źródła Nr. 8 i Nr. 10 są zbyt mało znane i rozpowszechnione na terenie Polski jako wody stołowe. Ich zalety lecznicze obok przyjemnego, zlekka słonawego smaku powinny je wysunąć na pierwsze miejsce pośród polskich wód stołowych. Obecny sposób hermetycznego korkowania butelek pozwala je doskonale przechowywać.

Solanki używane do kąpieli.

Działanie lecznicze kąpieli solankowych.

Solanki mocniejsze, poczynając od 2-u procentowych, używane są do kąpieli. Działanie ich jest wielorakie w zależności od koncentracji solanki, masy wody, ciepłoty kąpieli, czasu trwania i odbija się przedewszystkiem na skórze, a za jej pośrednictwem na całym ustroju, a więc na sercu i układzie naczyniowym, na narządach wydzielniczych: skórze i nerkach, na układzie nerwowym, wreszcie na przemianie materji i całej gospodarce ustrojowej. Odczyn na bodźce, działające w kąpieli solankowej, niektórzy chcą porównywać do wpływu na ustrój wprowadzonego do niego pozakiszkowo białka. Długoletnie doświadczenie wykazało zbawienny wpływ tych kąpieli na sprawy gośćcowe, na cierpienia stawów, na serce, na przemianę materji, na narządy rodne kobiece, na sprawy gruźlicze, w szczególności na gruźlicę gruczołów, kości i stawów. Cierpienia metaluetyczne, a zwłaszcza wiąd rdzenia, ulegają pod wpływem kąpieli solankowych często znakomitej poprawie.

Cieplica.

Od trzech lat Ciechocinek posiada jedyną w Polsce termę bijącą z głębokości 1306 metrów, dostarczającą ogromną ilość, bo prawie ćwierć miljona litrów solanki na godzinę 6,5%-wej o temperaturze 35,5% C na powierzchni. Taka obfitość solanki pozwala zakładowi zdrojowemu na naturalną kąpiel ciepłą, a jednocześnie daje możność tworzenia wielkich basenów kąpielowych, w których obok innych bodźców fizycznych i chemicznych (skład chemiczny, koncentracja, ciepłota) występuje masa wody, która w zwykłej kąpieli łazienkowej odgrywa rolę nieznaczną, oraz siła uderzenia prądu wody, występująca u wpustu do basenu. Nie ulega żadnej wątpliwości, że tą drogą możemy otrzymywać wpływy daleko silniejsze i różnorodniejsze. Dowiodła tego urządzona początkowo tytułem próby kąpiel cieplicza w prowizorycznym otwartym basenie, dokąd zostaje odprowadzona solanka termalna, bijąca bezpośrednio ze znajdującego się wpobliżu źródła. Prawie dwuletnie doświadczenie wyka-

Baseny cieplicze.

zało, że kąpiele w tym basenie dają doskonałe wyniki w przypadkach rwy kulszowej, rwy lędźwiowej i innych bólów reumatycznych, w przypadkach unieruchomienia stawów gośćcowego, a dłuższe badania i obserwacje dadzą napewno jeszcze i inne wskazania dla tego rodzaju kąpieli.

Tak poważne wyniki basenowej kąpieli termalnej zmuszają zarząd zdrojowiska do poważnego zastanowienia się nad koniecznością wybudowania pawilonu, w którym obok dużych basenów odkrytych i zakrytych znajdowałyby się pojedyńcze łazienki z przepływającą z termy solanką, urządzenia do kąpieli nożnych i t. d.

W obecnej chwili Ciechocinek posiada dwa połączone ze sobą baseny cieplicze: jeden kryty ze szklanym dachem, zaopatrzonym w windolit, szkło, przepuszczające promienie ultrafjołkowe i drugi odkryty. Baseny zaopatrzone są w rozbieralnie i natryski z ciepłą i zimną wodą, z których kąpiący się korzysta przed wejściem do basenu. **Baseny cieplicze.**

Badania solanki ze źródła ciepliczego, wykonane przez Chemiczny Instytut Badawczy w Warszawie, wykazały, że jest ona wysoko radioczynną, zawierającą w 1 litrze 81,4 jednostek Machego, co się równa 29,6 milicurie czyli 296,3 emanów w litrze; czyni to cieplicę ciechocińską jedną z najbardziej radioczynnych w Europie i stawia ją pod tym względem obok takich niemieckich zdrojowisk jak: Gastein (od 68,0 do 170 j. M.), Kreuznach (od 31,5 do 155). Jak wiadomo, emanacja radowa wzmaga przemianę materji i zmniejsza nieraz wybitnie ciśnienie krwi. Z tego powodu wskazania dla kąpieli ciepliczych rozszerzają się znacznie: można je z pożytkiem stosować u osób otyłych, cierpiących na skazę moczanową, u hypertoników i t. d. Dość znaczna ilość innych gazów w tej solance obok emanacji radowej, a mianowicie:

Dwutlenku węgla	5,985%
Azotu	92,800%
Tlenu	0,600%
Metanu	0,600%
Siarkowodoru	0,015%

przyczem na 1 ctm^3 solanki przypada wogóle gazów 2,9% do 3,4%, sprawia, że kąpiel cieplicza posiada znaczenie kąpieli gazowej, a obecność dość znacznej ilości wolnego CO^2 pogłębia oddech i wzmaga działalność serca. Działanie wolnych gazów zostaje wzmocnione przez gazy, rozpuszczone w solance, których ilość w 1 litrze wynosi:

Dwutlenku węgla	56.9	mlgrm
Azotu	14,9	„
Tlenu	1,1	„

W ten sposób Ciechocinek zyskał w cieplicy potężne źródło lecznicze, którego znaczenie bezwątpienia z każdym rokiem zwiększać się będzie.

Borowina.

Obraz przyrodzonych bogactw leczniczych Ciechocinka byłby niezupełny, gdybyśmy pominęli wysokiego gatunku torf, znajdujący się w obfitości w okolicach Ciechocinka. Przeprowadzone przed laty badania torfu wykazały obecność w nim ciał organicznych 35,6%, ciał humusowych 13,33%, ciał organicznych bliżej nieokreślonych 20,90%, soli mineralnych 15,54%, piasku 14,58%. Woda przekroplona wyługowuje z niego 1,17% soli rozpuszczalnych, z tego $MgCO_3$, NaCL 0,075, $CaSO_4$ — 0,073, KCL 0,055, związków organicznych 0,230, wreszcie ślady glinu i żelaza. Dokładnie zmielony i zmieszany z solanką w odpowiedniej proporcji, a następnie starannie wymięszany mechanicznie w wielkich kadziach i doprowadzony do odpowiedniej temperatury zostaje użyty do przyrządzania kąpieli błotnych, zwanych też borowinowemi. całkowitych lub częściowych (fasony) w wannach i w mniejszych wanienkach, którym nadaje się odpowiednią postać w zależności od tego, czy chodzi o kąpiele nożne lub ręczne, barkowe i t. d. Rozparzony pod ciśnieniem w odpowiednich workach, przystosowanych do każdej części ciała, dostarcza doskonałych okładów gorących, tak ważnych w wielu cierpieniach miejscowych, zwłaszcza we wszelkiego rodzaju nerwobólach, cierpieniach stawów, przewlekłych stanach zapalnych, napadach kolki wątrobowej, kolki nerkowej i t. d. Okłady te stosuje się na miejscu lub bywają one dostarczane do domów. Wreszcie torf ten, należycie uplastyczniony i doprowadzony do należytej ciepłoty, nadaje się do specjalnych okładów, t. zw. piszczańskich, bardzo pomocnych w rwie kulszowej, w rozmaitego rodzaju przewlekłych wysiękach stawowych i t. p.

URZĄDZENIA LECZNICZE ZDROJOWISKA.

Łazienki.

LICZNE walory lecznicze, którymi przyroda bogato wyposażyła Ciechocinek, zostały znacznie jeszcze zwiększone przez urządzenia i inwestycje zasadnicze i pomocnicze, które od szeregu lat stopniowo tu powstawały. Na pierwszem miejscu wymienić należy łazienki, urządzone według wymagań higjeny i techniki kąpielowej. Niewątpliwie zdrojowisko, rozwijające się i rozbudowujące w ciągu całego stulecia, kiedy poglądy naukowe na zdrojownictwo oraz gusty i wymagania publiczności kilkakrotnie ulegały zasadniczym zmianom, zmuszone jest z konieczności posiadać obok urządzeń nowoczesnych, będących, że tak powiem, ostatnim wyrazem kąpielnictwa, również i łazienki dawnego typu, niezupełnie odpowiadające wymaganiom dzisiejszym, jednakże zupełnie celowe i dające się z korzyścią używać. Chodzi tylko o to, ażeby czynniki kierownicze na terenie zdrojowiska zdawały sobie sprawę z istotnych potrzeb i starały się dążyć do ulepszeń, co, z całą stanowczością stwierdzić należy, stale widzimy w Ciechocinku. Zarząd zdrojowiska posiada tu szlachetną ambicję: stanąć na czele zdrojowisk polskich i dorównać zdrojowiskom zachodnio-europejskim, a nawet dążyć do ich wyprzedzenia. Mamy więc w Ciechocinku kąpiele solankowe I-ej klasy: z większym komfortem i wygodami, II-ej — skromniejszem nieco umeblowaniem wnętrza łazienki, wreszcie łazienki III kategorji gdzie w jednem pomieszczeniu znajduje się po kilka wanien. Kąpiele kwasowęglowe (gazowe) wydawane są w łazienkach pierwszej i drugiej klasy, gdzie istnieją całe oddziały, przeznaczone do tego celu. Solanka do tej kąpieli zostaje nasycona gazem, dostarczonym ze źródeł krynickich. Oprócz tego istnieje specjalna łazienka dla osób, którym została przepisana t. zw. kąpiel piankowa, wywołująca energiczne przegrzanie skóry i następcze silne bardzo pocenie.

Kąpiele solankowe.

Kąpiele kwasowęglowe.

Kąpiel piankowa.

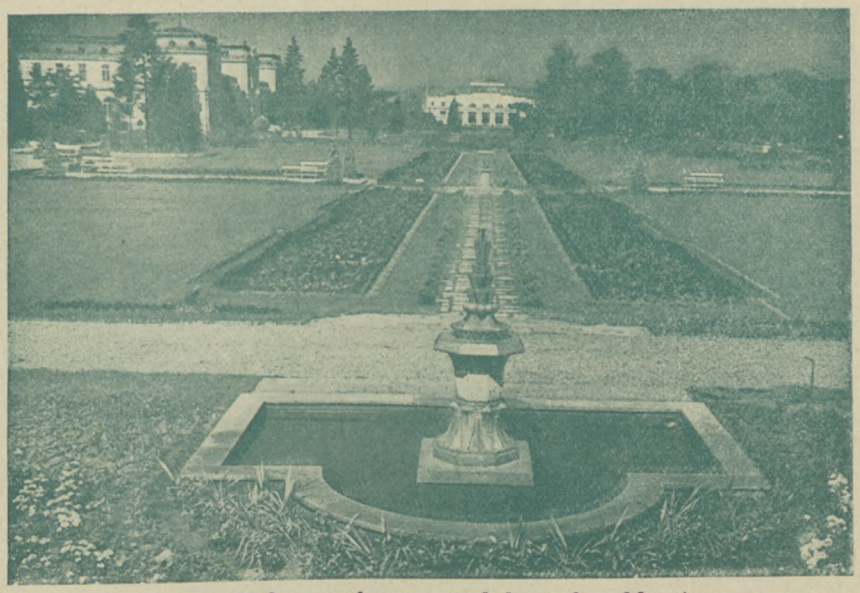

Kwietniki i zieleńce przed łazienką Nr. 4.

Irygacje Broscha.

Idąc za postępem współczesnej terapji fizykalnej, Ciechocinek posiada wanny z urządzeniami do głębokich przemywań kiszki grubej sposobem Broscha, oddające duże usługi chorym, cierpiącym na nawykowe zaparcie. Wanny te, urządzone według najnowszych wymagań techniki, cieszą się znacznem uznaniem chorych.

Oddział kąpieli dziecięcych.

Ciechocinek posiada specjalny oddział dla dzieci, gdzie dziennie wydaje się setki kąpieli solankowych przebywającym w Ciechocinku na kolonjach leczniczych dzieciom w wieku szkolnym. Wobec wzrastającego z roku na rok zapotrzebowania na te kąpiele i zwiększonych wymagań lekarskich, zostaną one w niedalekiej przyszłości znacznie rozszerzone i ulepszone.

Irygatorjum.

W ostatnich latach zostało uruchomione t. zw. irygatorjum, urządzone według najnowszych wymagań wiedzy lekarskiej i technicznej. Zaprowadzenie takiej

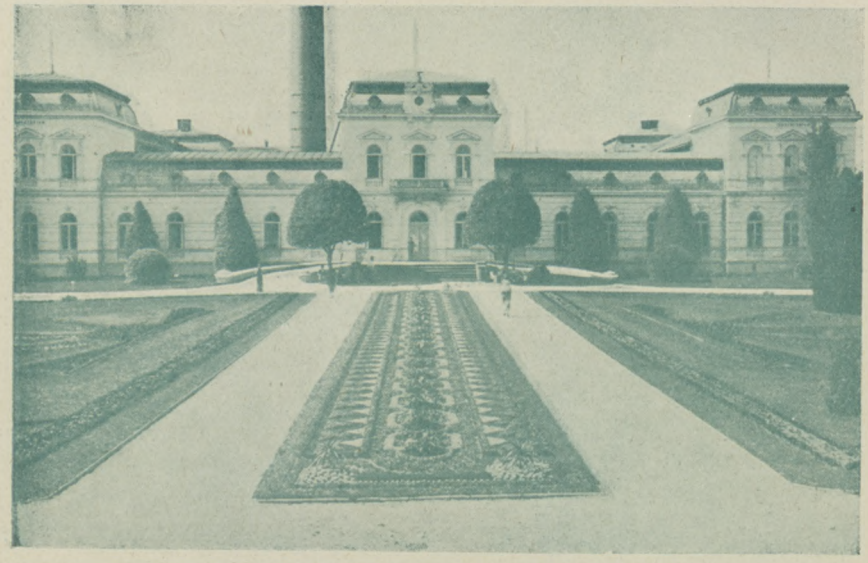

Łazienki borowinowe i Inhalatorjum.

przemywalni, gdzie chore kobiety mają możność korzystania z długotrwałych solankowych przemywań pochwy o wskazanej ciepłocie, i ciśnieniu, nadzwyczaj korzystnie działających na różnorodne cierpienia kobiece, okazało się nadzwyczaj celowem, czego dowodzi zwiększająca się corocznie liczba osób, korzystających z tych urządzeń. Oprócz zwykłych przemywań istnieją i przemywania systemu d'Alquiera, które wykonywa się u chorych pozostających w kąpieli solankowej (douche en hamac).

Kąpiele borowinowe.

Urządzenia do kąpieli borowinowych.

Cały parter oraz część pierwszego piętra budynku Nr. 3 zajęte zostały na kąpiele borowinowe. W tym celu istnieje szereg kabin zaopatrzonych w nowoczesne urządzenia do kąpieli borowinowych całkowitych i częściowych. Większość kabin posiada oprócz wanny leżalnie. Dla tych zaś chorych, którzy pragną dłuższy czas odpoczywać w budynku kąpielowym, istnieją wspólne leżalnie z wygodnemi sofami i tapczanami. Chorzy, korzystający

Zieleniec i kwietniki przed Zakładem Wodoleczniczym.

z suchych okładów, spoczywają w wygodnych kabinach na I piętrze. Oprócz tego kabiny jednoosobowe i dwuosobowe są przeznaczone dla energicznie działających i wymagających specjalnej opieki lekarskiej t. zw. okładów piszczańskich. Kąpiele borowinowe całkowite i t. zw. piszczańskie zaopatrzone są w natryski do oczyszczania ciała z borowiny po kąpieli.

Okłady t. zw. piszczańskie.

Jeżeli powiemy, że w Zakładzie Wodoleczniczym istnieją kąpiele t. zw. szafkowe, całkowite i częściowe, na przegrzane wilgotne powietrze, a w zakładzie Elektroleczniczym kąpiele elektryczne, oraz że istnieje w budynku kąpielowym Nr. 2 dobrze urządzona łaźnia parowa t. zw. „ruska", zresztą niesłusznie, gdyż łaźnie takie znane były i od wieków używane w Pol-

Kąpiele szafkowe.

Łaźnia.

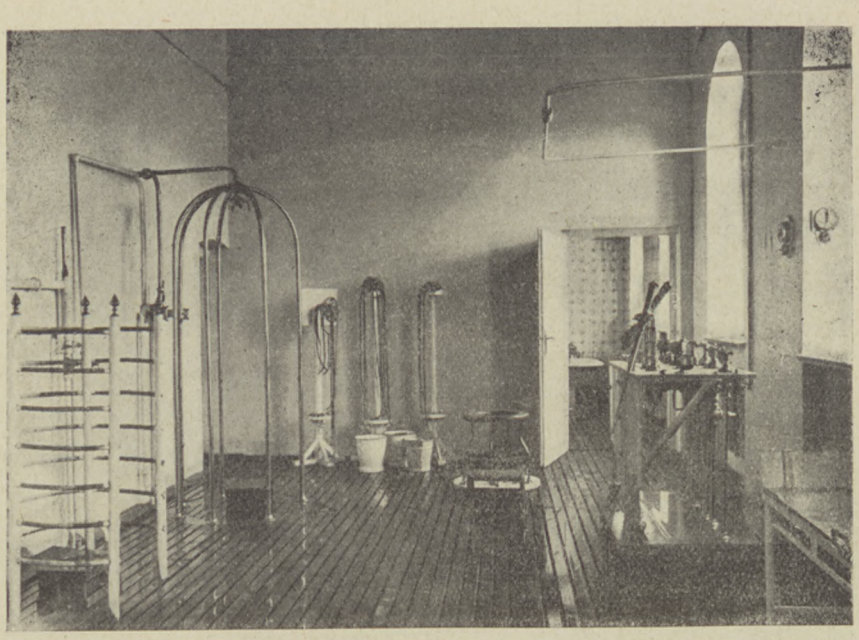

Zakład Wodoleczniczy. Katedra Winternitza. Natryski.

sce, to musimy przyznać, że w Ciechocinku zostały uwzględnione wszelkiego rodzaju kąpiele, jakich gość kąpielowy może potrzebować dla polepszenia stanu swego zdrowia.

Wodolecznictwo.

Zdrojowisko ciechocińskie posiada bardzo dobrze i dostatnio urządzony zakład Wodoleczniczy, mieszczący się w budynku łazienek Nr. 1 z oddziałami dla mężczyzn i kobiet. Posiada dwie najnowszego systemu katedry Winternitza, dające możność zastosowania wszelkiego rodzaju natrysków o różnej ciepłocie pod różnem ciśnieniem oraz specjalne urządzenia dla natrysków płaszczowych całkowitych i częściowych, natrysków w okolicy odbytu, dla kąpieli całkowitych i częściowych, (półkąpieli), kąpieli nasiadowych stałych i z wodą bieżącą, falistych i t. p. Oprócz tego, jak wyżej była mowa, mamy tu kąpiele t. zw. na wilgotne, przegrzane powietrze, szafkowe w pozycji siedzącej i leżącej, całkowite i częściowe. Każdy oddział posiada dobrze prze-

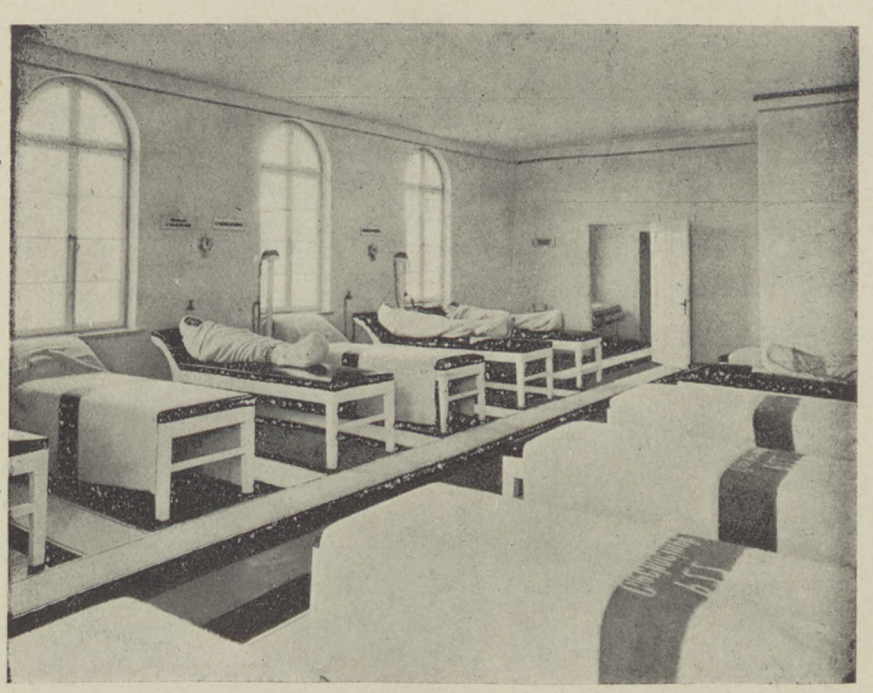

Zakład wodoleczniczy. Leżalnia.

wietrzane duże i widne leżalnie z wygodnymi leżankami i kocami, jest bogato wyposażony w specjalne ogrzewacze i ochładzacze, dające się zastosować do wszystkich narządów ustroju.

Zakład Elektroleczniczy.

Znajduje się w budynku kąpielowym Nr. 2. Zaopatrzony jest w kąpiele elektryczne, wodne i suche, w lampy kwarcowe, w lampy Sollux, diatermję, przyrządy elektryczne do prądu stałego i przerywanego i inne, stosowane w elektrolecznictwie.

Wziewalnia.

Wziewalnie ogólne i specjalne.

Od początku bieżącego stulecia zdrojowisko posiada Wziewalnię, mieszczącą się na I piętrze budynku kąpielowego Nr. 3. W trzech obszernych salach, z których dwie przeznaczone są dla wziewań solankowych dla dzieci i dorosłych, a trzecia do wziewań solankowo - aroma-

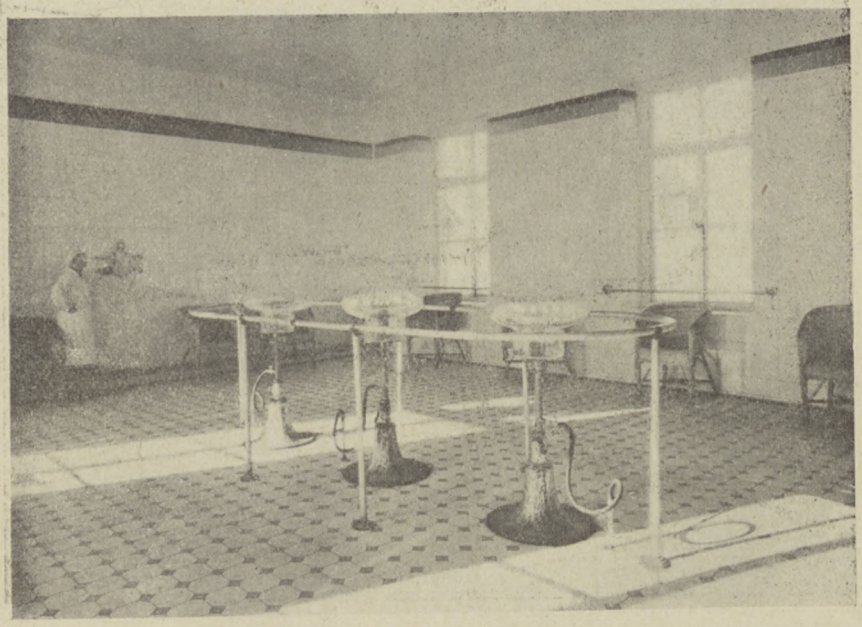

Inhalatorjum Sala Wziewań ogólnych.

tycznych, kuracjusze otrzymują wziewania ogólne. Wziewania specjalne wydaje się w dużej, ładnie urządzonej sali, gdzie znajduje się szereg przyrządów typu ciechocińskiego, ulepszonych w ostatnich latach, oraz aparaty Inhabadowskie dla wziewań do nosa, gardła i krtani.

Płóczkarnia. W sąsiednim pokoju znajduje się płóczkarnia, gdzie goście kąpielowi mogą stosownie do przepisów lekarskich płókać nos, usta i gardło solanką jedno - dwu- i trzech procentową.

Emanatorjum. Oprócz tego na terenie Wziewalni znajduje się Emanatorjum radowe ze znaczną wydajnością emanacji, gdzie chorzy korzystają z tego ważnego środka leczniczego w przypadkach nadciśnienia tętniczego i wadliwej przemiany materji.

Leczenie rozrzedzonem powietrzem. Szereg urządzeń do oddychania rozrzedzonem powietrzem pozwala je stosować w przypadkach za-

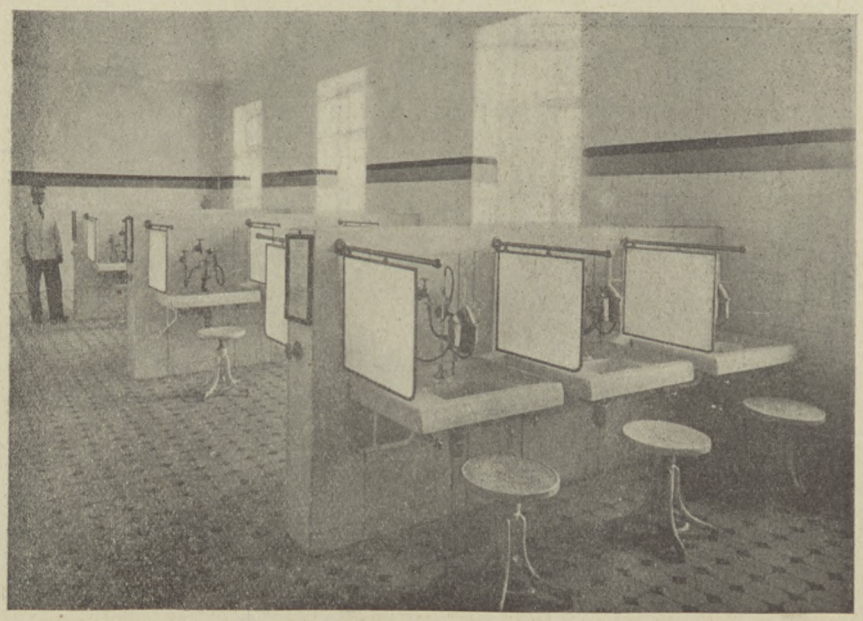

Inhalatorjum. Sala wziewań specjalnych.

burzeń w narządach oddechowych, naczyniowym i w niektórych zaburzeniach ucha środkowego i wewnętrznego. Wszystkie te urządzenia jednak nie wyczerpują wszelkich możliwości, na jakie pozwalają metody inhalacyjne. W planie rozwoju Ciechocinka ze względu na jego doskonałe warunki przyrodnicze sprawa rozbudowy wziewalni i postawienia jej na takim poziomie, na jakim stoją pierwszorzędne wziewalnie europejskie (Luhačovice, Ems, Reichenhall i inne) jest bardzo aktualna i powinna w niedalekiej przyszłości zostać pomyślnie rozwiązana, zwłaszcza wobec zwiększającej się znacznie rokrocznie frekwencji kuracjuszy, korzystających z Inhalatorjum.

Nie można nie wspomnieć na tem miejscu o dobroczynnym wpływie na górny odcinek dróg oddechowych owej ogromnej przyrodzonej Wziewalni, jaką przedstawiają Tężnie ciechocińskie, które obszernie zostały omówione wyżej.

Gmach Dyrekcji Zakładu Zdrojowego. Przed nim i w pobliżu park kwiatowy, trawniki i kwietniki.

Troska o czyste powietrze. Zieleńce kwietnik Ciechociński.

Wziewalnia atoli, choćby najlepiej postawiona, może dać doskonałe wyniki tylko wtedy, jeżeli jednocześnie będą stworzone w zdrojowisku odpowiednie warunki, sprzyjające leczniczemu działaniu zabiegów wziewalnianych na górne drogi oddechowe. Rozumiem pod temi warunkami wszelkie urządzenia i inwestycje, dające gwarancje jaknajczystszego powietrza na terenie zdrojowiska, jako to: parki, skwery, trawniki, kwietniki, ulice i drogi asfaltowane i w dni słoneczne i suche jak najobficiej polewane. W tym kierunku Ciechocinek, należy przyznać, zrobił już wiele i mamy nadzieję, że zrobi jeszcze więcej. Cztery wspaniałe parki, jakich nie powstydziłby się pierwszorzędny zakład zdrojowy zagranicą, piękny ogród kwiatowy przy Zakładzie Zdrojowym, liczne skwery i zieleńce są naturalnemi zbiornikami czystego powietrza; wyasfaltowane ulice w centrum zdrojowiska, obficie polewane w sezonie kąpielowym, zabezpieczają w wysokim stopniu od kurzu. Dążeniem Zakładu Zdrojowego jest, ażeby wszystkie ulice

Park Zdrojowy. Aleja spacerowa. Po lewej stronie korty tenisowe, po prawej widok na pobliskie pola i łąki.

i place na całym terenie Ciechocinka uczynić wolnemi od kurzu i brudu przez dalsze ich brukowanie i asfaltowanie w myśl nowoczesnych wskazań techniki i higjeny.

Pijalnie.

W Parku Zdrojowym i Sosnowym są urządzone pijalnie przy źródłach Nr. 8, 10 i Nr. 12. Przy źródle Nr. 10 znajduje się kryta galerja, gdzie publiczność może odpoczywać i spacerować w dni słotne. Pijalnie, zaopatrzone w najnowsze przyrządy, wydają solankę odpowiednio ogrzaną, a także solankę gazowaną. W pobliżu pijalni znajduje się płóczkarnia dla kobiet i mężczyzn, o czem już wyżej wspominałem. Druga płóczkarnia znajduje się w galerji krytej Parku Zdrojowego, obok pijalni wód.

Parki.

Jedną z największych atrakcji i prawdziwą ozdobą, a zarazem i potężnym środkiem leczniczym Ciechocinka są jego parki: Zdrojowy, Sosnowy, Tężniowy i w ostatnich latach powstały Park Zdrowia.

Park Zdrojowy. Staw z łabędziami. Piękny most przerzucony nad najwęższem miejscem stawu.

Najdawniejszym, najpiękniejszym i największym jest Park Zdrojowy. Zajmuje on miejsce centralne w Zdrojowisku i posiada wspaniałe kwietniki i trawniki oraz piękne i długie aleje, wysadzone drzewami. Na starannie utrzymanym stawie pływają łabędzie i dzikie kaczki oswojone, pluszczą się i pływają karpie. W środku parku widać szereg kortów tenisowych, a obok nich kręgielnię i krokiet. Piękne, rzadkie drzewa sprawiają dużo przyjemności miłośnikom przyrody, a wspaniałe trawniki pociągają dziatwę do biegania po nich i do zabawy. Z parku prowadzi droga na tężnie i do Wisły przez sąsiednią wieś Słońsk, znajdującą się zaledwie o kilkaset metrów od parku. W parku mieści się przy galerji czytelnia pism z bibljoteką, w pobliżu zaś kawiarnia i kuchnia djetetyczna, szereg pięknych kiosków, w których kuracjusze mogą dostać kefiru i jogurtu, solanek gazowanych ciechocińskich i innych wód mineralnych krajowych i zagranicznych. Naturalnie, że nie brak również kiosków z piernikami i ze słodyczami.

Fragment z parku tężniowego.

Naprzeciwko galerji znajduje się muszla, w której grywa stale orkiestra zdrojowa i gdzie często odbywają się koncerty i widowiska.

Park Sosnowy.

Park sosnowy znajduje się w południowo-wschodniej części Ciechocinka, cieniem swym i żywicznym zapachem drzew sosnowych przyciąga liczne rzesze gości kąpielowych, którzy tam chętnie spędzają nieraz całe dni i wieczory. Piękne, cieniste aleje są miejscem bardzo przyjemnej przechadzki. W tym parku od ulicy księcia Józefa pobudowano dom reprezentacyjny dla dostojników państwowych. Na skraju parku przy ul. Nieszawskiej widoczna jest t. zw. wieża ciśnień.

Park Tężniowy.

W północno-zachodniej części Ciechocinka, w najbliższem sąsiedztwie tężni znajduje się park tężniowy z pięknemi trawnikami, wspaniałą stylową estradą dla muzyki, pięknemi zacienionemi alejami lipowemi, dróżkami. Aleja, przylegająca do tężni wysadzona jest rzadkiemi gatunkami drzew, rozwijających się i rosnących tylko na gruntach słonych. Są tam piękne srebrnolistne wierzby pachnące oraz inne rzadko spotykane gatunki krzewów. Z alei tej

można przejść na wały, prowadzące do Wisły przez łąki i urodzajne pola nadwiślańskie.

Park Zdrowia. Park Zdrowia położony jest między tężniami i znajduje się obecnie w stadjum rozbudowy. Obecnie jest tam czynny od lat 3 wspaniały basen solankowy, zasilany przez źródło termalne, Efektowna i piękna budowla wodna, jedyny basen w Polsce i jeden z najpiękniejszych w Europie, będący największą siłą przyciągającą i godną widzenia, służy do kąpieli morskich i daje możność uprawiania pięknego sportu pływackiego. Obszernie omówiliśmy jego urządzenia wyżej. Oprócz basenu od dwóch lat funkcjonuje Ogródek Jordanowski, cieszący się liczną frekwencją dziatwy, zjeżdżającej na kurację do Ciechocinka. Inne części Parku, jak place do gier, bieżnia, odpowiednie miejsca dla całkowitych kąpieli słonecznych i powietrznych są obecnie w stadjum rozbudowy.

Nie można pominąć milczeniem, że we wszystkich parkach znajdujemy dyskretnie umieszczone i bardzo starannie, zgodnie z wymaganiami higjeny urządzone ustępy, co dla gości kąpielowych, przeprowadzających kurację odtłuszczającą, wzmagającą przemianę materji, stanowi bardzo ważne udogodnienie.

Pracownia Lekarska.

Ciechocinek od szeregu lat posiada dobrze i zasobnie urządzoną pracownię do badań rozpoznawczo-lekarskich oraz do badania produktów spożywczych, powietrza i wody. Z roku na rok zwiększająca się liczba analiz najlepiej świadczy o konieczności, celowości i pożyteczności tego zakładu. Stała kontrola produktów spożywczych daje gwarancję bezpieczeństwa i higjeny.

Szpital.

To samo powiedzieć można o wielkiem znaczeniu sezonowego szpitala izolacyjno obserwacyjnego, prowadzonego przez wytrawną lekarkę, co zapewnia możność natychmiastowej ingerencji zapobiegawczo-sanitarnej w przy-

padkach schorzeń podejrzanych i wyraźnie zakaźnych na terenie Ciechocinka w sezonie kąpielowym.

Ośrodek Zdrowia.

Wreszcie Ciechocinek pochlubić sie może wzorowo urządzanym i uzupełnianym ośrodkiem Zdrowia, roztaczającym stałą opiekę sanitarno-higjeniczną nad stałą ludnością Ciechocinka-Cieplicy i najbliższych okolic.

W ośrodku Zdrowia czynny jest w czasie letnich miesięcy Gabinet Rentgenologiczny rozpoznawczo-leczniczy.

Gabinet Roentgenowski.

Należy wreszcie wspomnieć, że Ciechocinek posiada dobrze urządzony i bogato zaopatrzony gabinet Zanderowski w Zakładzie ortopedycznym „Ortos", pozostającym pod umiejętnem kierownictwem prof. E. Lotha.

Zakład Zanderowski.

Ciechocinek — uzdrowisko dla dzieci.

Dobroczynny wpływ źródeł ciechocińskich na liczne cierpienia wieku dziecięcego znany był już oddawna. Od lat kilkudziesięciu napływają tu zastępy dzieci w celu korzystania z kąpieli ciechocińskich w szeregu cierpień natury gośccowej, w skazie wysiękowej, w różnych przejawach gruźlicy zewnętrznej i td. w celu korzystania z kąpieli i picia słabszych solanek, bogatych w żelazo. Oprócz zastępów dzieci, przywożonych tu przez rodziców, mamy jeszcze liczne kolońje lecznice, utrzymywane przez instytucje dobroczynne i społeczne jak: T-wa Dobroczynności, Rodzina Wojskowa, Rodzina Urzędnicza, Ubezpieczalnia Społeczna, Fundacje im. Wawelberga dla dzieci chrześcijańskich i żydowskich, Liga Szkolna, Przeciwgruźlicza i tp. Samorządy wielu miast potworzyły także swoje kolońje. Dalej z urządzeń zdrojowiska ciechocińskiego korzysta również dziatwa urzędników kolejowych, dojeżdżająca tu codziennie z pobliskiego Aleksandrowa. Wreszcie od kilku lat istnieje cały tu rok czynne Sanatorjum Św. Tadeusza dla dzieci, fundacji ś. p. Sierakowskiej. Sanatorjum znajduje

Uzdrowisko św. Tadeusza. Dzieci Werendujące.

się pod zarządem Komisji Zdrojowej. Możnaby, zdaje się, śmiało powiedzieć, że trzecią część kuracjuszów ciechocińskich stanowi lecząca się tu dziatwa.

Długoletnie spostrzeżenia lekarskie dowiodły niezbicie, że Ciechocinek jest jednem z najlepszych uzdrowisk dla dzieci zołzowatych, z gruźlicą kości, gruczołów i stawów, dzieci słabych, limfatycznych, niedokrwistych, z przerostami migdałków gardłowych i podniebiennych i wogóle z cierpieniami nosa, gardła i uszu.

Dla tych dzieci z kolonji leczniczych Zarząd przystosował część budynku kąpielowego Nr. 1, i planuje tu dalszą rozbudowę, przeróbki i ulepszenia. Dla nich również znacznie rozszerzył Park Zdrojowy, przyłączywszy do niego całe pole, ciągnące się za dawnym parkiem aż do warzelni i urządziwszy tam początkowo piękne trawniki dla zabaw dziecięcych. Nowe urządzenia na polu mię-

dzytężniowem również w znacznej mierze mogą służyć i dla potrzeb dziatwy kolonijnej. W ten sposób nasza dziatwa znajduje w Ciechocinku nie tylko kąpiele, wziewalnie i wody do picia, ale również ogródek jordanowski, baseny dla kąpieli, pola i place dla gier i zabaw, jednem słowem wszelkie warunki niezbędne dla prawidłowego rozwoju młodego organizmu.

W tym krótkim zarysie starałem się wykazać, co dała Ciechocinkowi natura i co zrobili do ostatnich chwil ludzie, ażeby bogate dary, od niej otrzymane, powiększyć i należycie wyzyskać. Świadomość jednak bogactw leczniczych, jakiemi Ciechocinek rozporządza, za mało przeniknęła do umysłów lekarzy i za mało do wiadomości ogółu. Jeszcze dotychczas plączą się po głowach wielu lekarzy i profanów urojone wieści o bagnistym gruncie i złym, wilgotnym klimacie Ciechocinka, o szkodliwości powietrza ciechocińskiego w okolicach tężni, o niebezpieczeństwach, jakie zagrażają tym, co niem oddychają. Czas byłby wielki, ażeby lekarze i jak najszersza publiczność wiedzieli, że klimat Ciechocinka należy do najlepszych klimatów nizinnych w Polsce, i że ten, co oddycha powietrzem tężniowem, wchłania w siebie zdrową, orzeźwiającą wilgoć, którą tylko na brzegach oceanów spotkać może. Czas byłby wiedzieć o wspaniałej, jedynej w Polsce termie, o jedynym nietylko w Polsce, ale w całej Słowiańszczyźnie, a nawet Europie basenie solankowym, o je-

dynych w swoim rodzaju walorach leczniczych kąpielowych, czas wreszcie byłoby zdawać sobie sprawę, że to samo, co w Kissingenie, Marienbadzie, Kreuznachu, Homburgu, Piszczanach, znajdzie Polak u siebie, w Ciechocinku.

TREŚĆ.

Garść wspomnień z historji Ciechocinka 5
Położenie i klimat Ciechocinka 10
Tężnie i park zdrowia 15
Źródła Ciechocińskie 20
Urządzenia lecznicze Zdrojowiska 28

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA w Toruniu

39,5
Biblioteka Główna UMK
300050088173

40- V 5633/9

Biblioteka Główna UMK
300050088173

Biblioteka
Główna
UMK Toruń
1295398

Wydawnictwo
Państwowego Zakładu Zdrojowego
w Ciechocinku – Cieplicy.

Biblioteka Główna UMK
300050088173

Biblioteka
Główna
UMK Toruń
1295398

Wydawnictwo
Państwowego Zakładu Zdrojowego
w Ciechocinku – Cieplicy.